

نمازخانه‌ها و اقامه نماز در مدارس استعدادهای درخشان

تحقیق کارشناسی اقامه نماز سمیاد

پیش‌گفتار

نماز اساسی‌ترین رشته الفت و عالی‌ترین عامل محبت بین بندگانی و حضرت حق است. نماز پناه می‌باشد، سنگر جهانگواران، گلستان روح‌افزای عاشقان، چراغ سحر مشتاقان نور وجود عارفان، آرامش دل‌بینایان و سیر کمالی آگاهان است. نماز زنده‌کننده جان، ظهور معنیه حیات جاودان، رؤیای نیت دردمندان، روشنی راه و هروان نور دیده‌بیداران، سرمایه مستمندان، دایه‌ی درد بی‌درمان، نوازی طیبی‌دلان، دلیل گمراهان، امیدواران، سر حقیقی سحر خیزان، سوز طیب سوختگان، حرارت روح فیسردگان، مسأله‌ی بنفای جان و دستگیره نجات انسان از تمام مهلاک است. نماز یو تو از همه عبادات، جامع تمام کمالات، منمکس‌کننده کمالی و اقیامت‌منج و کتات و کلید قفل تمام مشکلات است. نماز خیرمایه حیات، تزکیه‌کننده صفات، علاج زشت‌ترین عادات، آورنده حسنات، تبدیل‌کننده سئئات، باعث کرامات، منبع فیض و افادات، نگهدارنده انسان از حادثات، مایع مساحتات و حقیقت‌کاشان است. نماز عشق سالکان، عبادتی آنتین کاری می‌فرین، بهترین معین، شورشیده اصل زمین، مونس اصحاب دین، امیثت جان‌غین و رحمت واسعة حضرت از جم‌ال‌احیین است. نماز واقیثی روحانی، امر واجب حضرت سبحان فغده رحمانی، جان‌انسانی و نور یزدانی است. نماز هویت ایمان، حقیقت جهان، طریقت جان، قدرت انسان و مایه بهشت و وضوان است. نماز چشمه زمزم روح، ساغر معنوی صیوح، فتح الفتوح، توبه نصوح، حضرت حق را مملوح،

اجمل قرآن را متروح و در طوفان حوادث کثرت نوح است.

در قرآن مسجد می‌خوانیم وَاسْمِعُوا بِالصَّلَاةِ وَانْهَآ لِكَبِيرَةٍ اِلَّا عَلَى السَّالِطِينَ
(بقره، آیه ۱۲۴).

از خدای بزرگ در سایه بر دیاری و استقامت و نذر، یاری جویید. این مسئله جز برای اهل
خشوع، سنگین است.

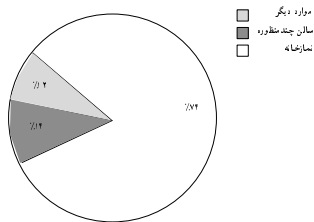
راستی چه مسئله با عظمت و چه حقیقت ریشه دل است، آن هم مسئله‌ای که از جانب حضرت حق
مطرح شده و تجربه حیات امت اسلامی نیز آن را ثابت کرده است: بر دیاری و صبر، یکی از علل مهم
پیروزی بر سختی‌ها و نناز، کلیدی برای حل بسیاری از مشکلات.

○ ○ ○

گزارشی که در اختیار شما قرار دارد، نتیجه تحقیق و پژوهش «کارشناسی اقامه نماز سمپاد» است که
با استعانت از خداوند متعال، اقدام به تهیه آمار و اطلاعاتی در رابطه با وضع موجود «نمازخانه‌ها» و
«اقامه نماز» در مدارس استعدادهای درخشان سراسر کشور (۱۵۲ مدرسه در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶) و
نموده است. لازم به ذکر است در این تحقیق، اطلاعات مورد نظر از ۱۵۲ مرکز آموزشی استعدادهای
درخشان که شامل ۳۴ دبیرستان، ۳۶ راهنمایی و ۸۲ مجتمع (راهنمایی، دبیرستان و پیش‌دانشگاهی)
آموزشی است جمع‌آوری شده است. در این مراکز آموزشی، ۴۵۹۱۱ نفر دانش‌آموز، ۵۸۸۹ نفر دبیر و
۲۲۹۰ نفر کادر به تحصیل، تدریس و ارائه خدمات آموزشی مشغول هستند.

● نمازخانه‌ها و فضاهای اقامه نماز

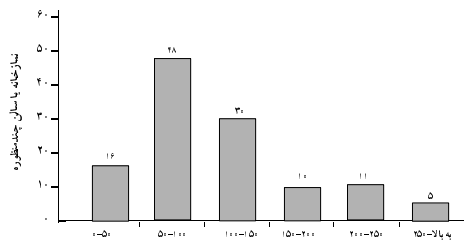
□ الف) فضای مورد استفاده برای اقامه نماز: در اکثر مدارس استعدادهای درخشان، نماز در
نمازخانه‌ها برگزار می‌شود. برخی از مدارس نیز که از داشتن نمازخانه محروم هستند، از فضاهای
دیگری هم چون سالن‌های چندمنظوره، کلاس‌ها، راهروی مدرسه و حیاط یا فضاهای دیگر برای
برگزاری نماز استفاده می‌کنند. نمودار ۱، درصد فراوانی فضای مورد استفاده برای برگزاری نماز در
مدارس استعدادهای درخشان را نشان می‌دهد. چنان‌که در این نمودار مشاهده می‌شود حدود ۷۴٪
مدارس استعدادهای درخشان (۱۱۲ مدرسه) دارای فضای ویژه نمازخانه هستند و نزدیک به ۱۴٪ آنها
(۲۱ مدرسه) دارای سالن‌های چند منظوره‌ای هستند که از آنها برای اقامه نماز نیز استفاده می‌شود.
بنابراین ۸۸٪ مدارس سمپاد دارای فضایی مناسب برای برگزاری نماز هستند و تنها ۱۲٪ مدارس (۱۹)
مدرسه) از داشتن فضایی محفوظ و مناسب برای اقامه نماز در طول سال تحصیلی بی‌بهره هستند.
این‌گونه مدارس، از کلاس (۱۰ مدرسه)، راهرو (۵ مدرسه)، حیاط (۲ مدرسه) استفاده می‌کنند.
هم‌چنین، در ۲ مدرسه نیز به دلیل مجاورت مسجد، امکان برگزاری نماز در مسجد مهیا شده است.

نمودار ۱- فضای مورد استفاده برای برگزاری نماز در مراکز مسجد

□ ب- نمازخانه‌های در حال احداث: از مجموع ۴۰ مدرسه فاقد نمازخانه (که در بالا اشاره شد)، ۹ مدرسه در زمان تهیه گزارش مشغول احداث فضای نمازخانه بودند. این پروژه‌ها که بین ۲۰ تا ۸۰ درصد پیشرفت عملیات داشته‌اند، ان‌شالله برای سال تحصیلی آینده مورد استفاده قرار خواهند گرفت.

□ ج- مساحت نمازخانه‌های مدارس استعدادهای درخشان: نمودار ۲، فراوانی تعداد نمازخانه یا سالن چندمنظوره مورد استفاده برای برگزاری نماز در مدارس استعدادهای درخشان را بر حسب اندازه مساحت آن فضا نشان می‌دهد. (لازم به ذکر است از مجموع ۱۳۳ مدرسه دارای نمازخانه یا سالن چندمنظوره، ۱۳ مدرسه مساحت فضای مورد استفاده برای اقامه نماز را ذکر نکرده‌اند.)

نمودار ۲- نمازخانه یا سالن‌های چندمنظوره براساس مساحت

چنان که در این نمودار مشاهده می‌شود بیشترین فراوانی (۴۸ مدرسه) مربوط به فضاهایی بین ۵۰ الی ۱۰۰ متر مربع است که نسبتاً کافی به نظر می‌رسد. ۱۶ مدرسه که اندازه مساحت فضای مورد استفاده آنها برای اقامه نماز، کمتر از ۵۰ متر مربع است، کم و بیش با مشکل کمبود فضا مواجه هستند. در مقابل، ۵ مدرسه با داشتن فضای بیش از ۲۵۰ متر مربع برای اقامه نماز، از این بابت وضعیت بسیار مناسبی دارند. خصوصاً «مرکز آموزشی دبیرستان فرزندانگان» (۱۱) مشاهده، با در اختیار داشتن نمازخانه‌ای به وسعت تقریبی ۱۰۰۰ متر مربع، در شرایط ویژه‌ای قرار دارد.

□ د- امکانات و تجهیزات نمازخانه‌ها: اگر تجهیزات اولیه مورد استفاده در فضای مورد استفاده برای اقامه نماز را شامل موکت (یا فرش)، محراب، جامه‌ری، قرآن و کتب ادعیه در نظر بگیریم، وضعیت تجهیزات موجود در نمازخانه‌های مدارس استعدادها درخشان بدین قرار است:

○ در بین ۱۵۲ مدرسه مورد بررسی، ۲۸ مدرسه فضای اقامه نماز خود را به وسیله موکت و ۴۱ مدرسه به وسیله فرش مفروش نموده‌اند. ۸۲ مدرسه نیز از هر دو پوشش موکت و فرش برخوردارند.

○ نمازخانه یا فضای مورد استفاده برای اقامه نماز در ۶۸ مدرسه دارای محراب و ۱۴۱ مدرسه دارای جامه‌ری است. همچنین، در ۱۳۳ مدرسه قرآن کریم و در ۱۱۶ کتب ادعیه در فضای اقامه نماز در دسترس دانش‌آموزان و مربیان قرار دارد.

□ ه- جمع‌بندی: در نگاه کلی، می‌توان مدارس استعدادها درخشان را از نظر تجهیزات مورد نیاز در نمازخانه، به چهار گروه تقسیم کرد:

۱. مدارس که نمازخانه یا سالن چندمنظوره دارند و تجهیزات نمازخانه آنها (شامل موکت یا فرش، محراب، جامه‌ری، قرآن و ادعیه) کامل می‌باشد. ۷۲٪ مدارس استعدادها درخشان (۱۱۰ مدرسه) در این گروه قرار می‌گیرند.

۲. مدارس که نمازخانه یا سالن چندمنظوره دارند، اما تجهیزات آنها ناقص است. ۱۶٪ مدارس استعدادها درخشان (۲۳ مدرسه) در این دسته قرار می‌گیرند.

۳. مدارس که نمازخانه یا سالن مناسب اقامه نماز ندارند، اما تجهیزات آنها برای اقامه نماز کامل است. این گروه ۵٪ مدارس استعدادها درخشان (۸ مدرسه) را در بر دارد.

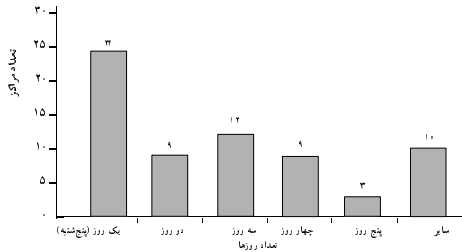
۴. مدارس که نمازخانه یا سالن مناسب برای اقامه نماز ندارند و تجهیزات آنها برای اقامه نماز در فضاهای دیگر نیز کافی نیست. این گروه شامل ۷٪ مدارس استعدادها درخشان (۱۱ مدرسه) می‌شود.

● برنامه‌ریزی و نحوه اقامه نماز

□ الف- طریقه برگزاری نماز: از ۱۵۲ مدرسه مورد بررسی، در ۷۸ مدرسه (تقریباً ۵۱٪) مراسم نماز

به جماعت برگزار می‌شود؛ در ۷۳ مدرسه (تقریباً ۴۹٪) نیز مراسم نماز در بعضی از روزهای هفته به جماعت اقامه می‌شود و در سایر روزها، نماز فرادای برپا می‌شود، سرانجام، تنها در یک مدرسه دخترانه (کم‌تر از ۱٪)، مراسم نماز فقط به شکل فرادای برگزار می‌شود.

□ ب- ایام برگزاری نماز جماعت: عدم برگزاری نماز جماعت در برخی از روزهای هفته، عموماً متوجه روز پنج‌شنبه است. به طوری که از مجموع ۷۳ مدرسه‌ای (۴۹٪ کل مدارس) که اشاره شد، ۲۴ مدرسه (۱۵٪ کل مدارس)، فقط در روز پنج‌شنبه نماز جماعت برگزار نمی‌کنند. ۱۲ مدرسه (۷٪ کل مدارس) نیز، سه روز در هفته (عموماً روزهای زوج یا روزهای فرد) مراسم نماز جماعت را برپا می‌کنند.

نمودار ۳- روزهای هفته که در مراکز سجاد نماز جماعتی برگزار نمی‌شود

مورد قابل ذکر دیگر آن که، ۹ مدرسه (۶٪ کل مدارس) در ایام امتحانات نماز جماعت را برپا نمی‌کنند. هم‌چنین، در یکی از مدارس پسرانه استعدادهای درخشان، از بعد از عید نوروز تا پایان سال تحصیلی (به دلیل عدم حضور امام جماعت) نماز جماعت برگزار نمی‌شود. این موارد در نمودار زیر تحت عنوان «سایر» نشان داده شده است (نمودار ۳).

□ ج- ائمه جماعت در مدارس استعدادهای درخشان: آمار به دست آمده بیانگر آن است که ۵۵٪ از مدارس استعدادهای درخشان (۸۳ مدرسه) از وجود امام جماعت روحانی غیرشاغل در مدرسه بهره می‌برند. در ۲۳٪ از مدارس (۳۵ مدرسه) یکی از همکاران (دبیر یا کادر) نماز جماعت را اقامه می‌کنند.

در ۸٪ از مدارس، ۱۳ مدرسه) مدیر مدرسه عهده‌دار برپایی نماز جماعت می‌باشد. تقریباً در ۷٪ مدارس (۱۰ مدرسه) نماز جماعت با امامت روحانی شاغل در مدرسه برگزار می‌شود. سرانجام ۷٪ دیگر از مدارس (۱۱ مدرسه) نیز از وجود اولیای دانش‌آموزان، دانش‌آموزان و یا دیگر افراد به عنوان امام جماعت بهره می‌گیرند. کم‌ترین حضور امام جماعت روحانی در صفوف نمازگزاران سمپادی، یکی از مهم‌ترین نکات این گزارش است که مدیران باید آن را به صورت جدی پی‌گیری نمایند.

○ تنها در ۳۴٪ مدارس (۵۱ مدرسه)، شش روز در هفته نماز توسط امام جماعت روحانی برپا می‌شود. ۱۱٪ مدارس (۱۷ مدرسه) پنج روز در هفته (۴٪ مدارس (۶ مدرسه) چهار روز در هفته، ۹٪ مدارس (۱۴ مدرسه) سه روز در هفته، ۷٪ مدارس (۱۱ مدرسه) دو روز در هفته و ۴٪ مدارس (۶ مدرسه) یک روز در هفته از وجود امام جماعت روحانی بهره می‌برند.

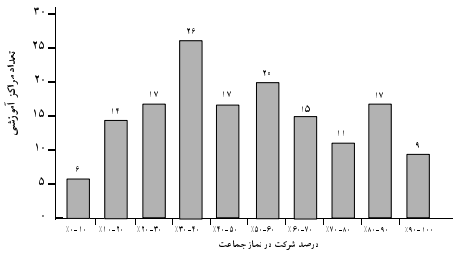
○ ۳۱٪ مدارس (۴۷ مدرسه) در طول سال تحصیلی از وجود امام جماعت روحانی محروم هستند. از این تعداد، دو مدرسه پسرانه، فقط در ماه مبارک رمضان از وجود امام جماعت روحانی بهره می‌برند.

□ - سایر برنامه‌های نمازخانه‌ها: در ۱۲۶ مدرسه، مراسم دعا و زیارت‌خوانی، در ۱۳۴ مدرسه مراسم عزاداری، در ۱۲۹ مدرسه جلسات قرآن، کریم در ۱۰۷ مدرسه جلسات سخنرانی مذهبی و تربیتی و در ۹۲ مدرسه نیز مراسم جشن‌های مذهبی و ملی در نمازخانه برگزار می‌گردد. فعالیت‌های دیگری که در نمازخانه صورت می‌گیرد، شامل برگزاری امتحانات مختلف، برگزاری همایش‌ها و جلسات، نمایش اسلاید و فیلم، برگزاری مسابقات علمی، برگزاری کلاس‌های دینی و احکام و موارد مشابه دیگر می‌شود.

● حضور دانش‌آموزان و مربیان در نماز جماعت

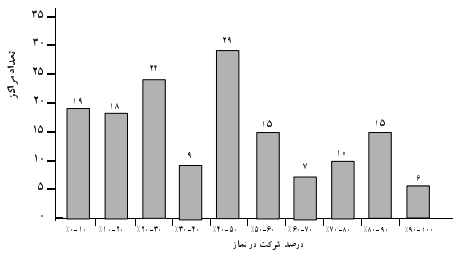
□ الف- درصد شرکت‌کنندگان دانش‌آموزان در نماز جماعت: منظور از تأمین فضا و تجهیزات و برنامه‌ریزی جهت اقامه نماز جماعت در مدارس، در کنار بهره‌گیری دبیران و کارکنان مدارس، تشویق و ترغیب دانش‌آموزان به شرکت در این مراسم عبادی و درونی کردن این رفتار در جامعه دانش‌آموزی استعدادها و درخشان است.

نمودار ۴: فراوانی مدارس استعدادها و درخشان بر حسب درصد شرکت دانش‌آموزان در نماز جماعت نشان می‌دهد. چنان‌که در این نمودار مشاهده می‌شود بیشترین فراوانی مربوط به مدارس است که بین سی تا چهل درصد دانش‌آموزان آنها در مراسم نماز جماعت شرکت می‌کنند.

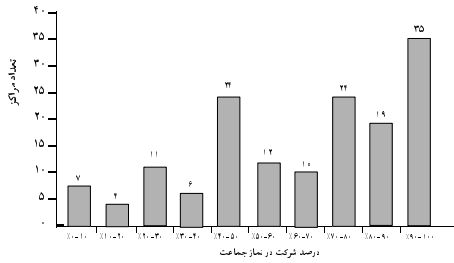
نمودار ۴- دانش‌آموزان شرکت‌کننده در نماز جماعت در مراکز آموزشی سجد

لازم به ذکر است تفکیک داده‌های آماری بر حسب جنس (دختران و پسران) و مقطع تحصیلی (راهتمایی و متوسطه) در این بخش حائز اهمیت است که متأسفانه در زمان نگارش این گزارش، ممکن نشد و در نگارش بعدی، مورد توجه قرار خواهد گرفت.

نمودار ۵- درصد شرکت دهبان مراکز سجد در نماز جماعت

ب- درصد شرکت دبیران و کادر مدرسه در نماز جماعت: شرکت دبیران و کادر مدرسه در نماز جماعت، جدا از آن که خود شاخصی در خور توجه است به لحاظ جنبه آموزشی و ترویجی برای دانش‌آموزان نیز حائز اهمیت بسیار است. آمار به دست آمده نشان می‌دهد که درصد شرکت دبیران در نمازهای جماعت مدارس استعدادها درخشان به دلایل مختلف، در سطح پایینی است. نمودار ۵، فراوانی مدارس استعدادها درخشان را بر حسب درصد شرکت دبیران در نماز جماعت نشان می‌دهد. چنان‌که مشاهده می‌شود بیشترین فراوانی مربوط به مدرسی است که بین چهل تا پنجاه درصد دبیران آنها در مراسم نماز جماعت شرکت می‌کنند.

نمودار ۶- درصد شرکت کادر مراکز سمپاد در نماز جماعت

نمودار ۶، مدارس استعدادها درخشان بر حسب درصد شرکت «کادر مدرسه» در نماز جماعت را نشان می‌دهد. چنان‌که در این نمودار مشاهده می‌شود بیشترین فراوانی مربوط به مدرسی است که بین نود تا صد درصد دبیران آنها در مراسم نماز جماعت شرکت می‌کنند. این فراوانی، در مقایسه با میزان حضور دبیران و دانش‌آموزان قابل توجه است.

○ ○ ○